

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО –
ДОРОЖНІЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ

до практичних занять
та самостійної роботи студентів
з дисципліни «Державне регулювання економіки»
для студентів напрямку підготовки 6.030503 –
«Міжнародна економіка»

Затверджено методичною
радою університету
протокол № від

Харків ХНАДУ 2012

Укладач: О.В. Кудрявцева

Кафедра міжнародної економіки

ВСТУП

Метою дисципліни є розкриття методології, методики та організаційних основ державного регулювання економіки. Навчальний матеріал ґрунтується на положеннях сучасної економічної теорії і менеджменту, а також Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів державних органів.

Головними завданнями дисципліни є розкриття:

- сутності, мети і завдань державного регулювання економіки;
- теоретичних основ формування та реалізації стратегії соціально-економічної політики держави;
- методологічних основ, методів і засобів впливу держави на економічний та соціальний розвиток і соціально-економічні процеси;
- сутності, функцій, методології та методики соціально-економічного прогнозування, державного програмування і макроекономічного планування;
- особливостей державного регулювання різних сфер господарської та соціальної діяльності;
- світового досвіду державного регулювання економіки.

Вивчення навчального матеріалу дисципліни сприятиме підвищенню рівня загальноекономічної підготовки бакалаврів, формуванню в них навичок самостійного науково-аналітичного опрацювання проблем з позицій суспільних і державних потреб та інтересів

На практичних заняттях відпрацьовується методика рішення задач, видаються індивідуальні завдання для самостійної роботи. Найбільш поширеною формою проведення практичних занять є пояснення викладачем методики і ходу розв'язання задач біля дошки з послідуочим рішенням індивідуальних задач студентами при необхідних консультаціях викладача.

1 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1. Основні показники функціонування національної економіки

Методичні поради до виконання завдання:

Перший підхід, до моделювання системи макроекономічних показників припускає визначення сукупного суспільного продукту. Сукупний суспільний продукт є сумою матеріальних благ, створених в суспільстві за певний період часу. За вартістю сукупний суспільний продукт визначається так само, як вартість товару.

Основний недолік цього показника полягає в повторному рахунку, тобто багатократному підсумовуванні вартості ресурсів у вартості суспільного продукту.

Значення розрахунку показника сукупного суспільного продукту полягає в тому, щоб визначити структуру матеріального виробництва, динаміку розвитку виробничих галузей і відповідно виявити основні тенденції в їх розвитку.

Другий підхід визначає макроекономічні показники як віддачу від використання чинників виробництва незалежно від того, в якій сфері економіки вони застосовувалися. Цей підхід припускає розрахунок наступних показників:

1) Валовий національний продукт (ВВП) – це сукупна ринкова вартість всього об'єму кінцевого виробництва в економіці за рік. Існує дві методики розрахунку валового внутрішнього продукту:

- ВВП по витратах, тобто скільки витрачають покупці ринкової вартості кінцевої продукції

$$\text{ВВП}_p = C + I + G + X_n, \quad (1.1)$$

де ВВП_p – валовий національний продукт по витратах

C – особисті споживчі витрати населення;

I – валові інвестиції

$$I = A + I_n, \quad (1.2)$$

де A – амортизація

I_n – приріст капіталу (чисті інвестиції)

G – державні закупівлі товарів і послуг (виключаючи всі державні трансферти)

X_n – чистий експорт

$$X_n = E - I, \quad (1.3)$$

де E – рівень експорту;

I – рівень імпорту.

ВВП по доходах, тобто підсумовуючи всю заробітну плату, земельну ренту, відсотки і прибуток, створені в економіці. Цей підхід є технікою розрахунку доданої вартості.

ВНП включає амортизаційні відрахування, непрямі податки на бізнес, заробітну плату найманих робочих, рентні платежі, відсотки на капітал, доходи від власності, прибуток не корпоративного сектора (приватних малих підприємств, партнерів), прибуток корпорацій. Прибуток корпорацій підрозділяється на дивіденди, податок на прибуток корпорацій, нерозподілені прибутки корпорацій.

Значення ВВП_д і ВВП_р повинні бути рівні між собою, оскільки те, що витрачене споживачами на придбання продукту, отримане у вигляді доходу тими, хто брав участь в його виробництві.

2) Валовий внутрішній продукт:

$$\text{ВВП} = \text{ВНП} - X_n, \quad (1.4)$$

де ВВП – валовий внутрішній продукт;

X_n – чистий експорт;

3) Чистий національний продукт:

$$\text{ЧНП} = \text{ВВП} - A, \quad (1.5)$$

де A – амортизація.

4) Національний дохід:

$$\text{НД} = \text{ЧНП} - N_k, \quad (1.6)$$

де N_k – непрямий податок на бізнес.

5) Особистий дохід:

ОД=НД - внески на соціальне страхування - податки на прибуток корпорацій - не розподілені прибутки корпорацій + трансфертні платежі

Завдання 1

Таблиця 1.1 – Вихідні дані

Стадії економічного процесу	Виручка від продажу	Вартість проміжного продукту	Додана вартість	Податок на додану вартість
Сировина	10			
Пряжа	18			
Шерстяна тканина	36			
Шерстяний костюм	44			

А) заповніть порожні стовпці; ставка податку на додану вартість – 20%;

Б) що таке подвійний рахунок?

В) що означає категорії проміжної і кінцевої продукції?

Г) у чому сенс зіставлення показників загальної вартості продажів і доданої вартості

Завдання 2

Сукупна ринкова вартість всього об'єму (ВНП) кінцевого виробництва товарів і послуг в національній економіці за рік складає 600 млрд. доларів, сальдо зовнішньоекономічного балансу – 50 млрд. дол., амортизаційні відрахування – 30 млрд. дол., величина непрямих податків – 15 млрд. дол. Визначте валовий внутрішній продукт, чистий національний продукт і національний дохід.

Завдання 3

ВНП складає 5000 грош. од., споживчі витрати – 3200 грош. од., державні витрати – 900 грош. од., чистий експорт – 80 грош. од. Розрахуйте:

- 1) величину валової інвестиції;
- 2) ЧНП, якщо сума амортизації дорівнює 150 грош. од.;
- 3) в даному прикладі чистий експорт виражається позитивною величиною. Чи може вона бути негативною? У якому

випадку?

Завдання 4

За даними таблиці 1.2 визначите:

- а) ВВП по доходах;
- б) ВВП по витратах;
- в) ВВП;
- г) ЧНП
- д) національний дохід.

Таблиця 1.2 – Дані рахунків національного балансу

Показники	Млн. дол. США
Об'єм спожитого капіталу (амортизація)	2020
Особисті споживчі витрати	12904
Непрямі податки на бізнес	1572
Заробітна плата найманих робочих	11620
Державні закупки товарів і послуг	3856
Дивіденди	392
Відсоток	1568
Чистий експорт	-372
Дохід від індивідуальних вкладень	1300
Нерозподілені прибутки корпорацій	316
Валові приватні внутрішні інвестиції	3060
Податки на прибуток корпорацій	580
Орендна плата	80

Література: [1,7].

Практичне заняття №2

Теорія визначення рівня доходу. Теорія мультиплікатора. Загальна характеристика споживання, заощаджень

Методичні поради до виконання завдання.

Споживання. Під споживанням (С) розуміється загальна кількість товарів, куплених і спожитих в продовж якогось терміну. Споживання залежить від двох чинників: суб'єктивного і об'єктивного. До суб'єктивного чинника відноситься «психологічна» схильність до споживання, а до об'єктивних рівень

доходу і його розподіл, запаси багатства, наявні засоби (ліквідні активи), ціни, норма відсотка і так далі. Встановлено, що споживання рухається в тому ж напрямі, що і дохід. Проте споживання залежить не тільки від доходу, але і від так званої схильності до споживання. Схильність до споживання може бути середньою і граничною. Під середньою схильністю до споживання (APC) в економічній науці розуміється «психологічний чинник», що відображає бажання людей купувати споживчі товари. Середня схильність до споживання виражається як відношення споживаної частини національного доходу (C) до всього національного доходу (Y), тобто:

$$APC = C / Y, \quad (1.7)$$

де C – споживання;

Y – дохід

Гранична схильність до споживання (MPC) виражає відношення зміни в споживанні до змін в доході, тобто:

$$MPC = \text{Зміна в споживанні} / \text{Зміна в доході}$$

Тут відображена наступна функціональна залежність: коли реальний дохід суспільства збільшується або зменшується, його споживання збільшуватиметься або зменшуватиметься. Розмір споживчих витрат залежить від рівня доходу. Отже, MPC буде завжди менше 1, оскільки дохід більше споживання. Звідси слідує виводи:

$MPC = 0$ – це коли приріст доходу не споживається, а зберігається;

$MPC = 1/2$ означає, що збільшення доходу буде розділено між споживанням і заощадженням порівну;

$MPC = 1$ означає, що приріст доходу повністю споживається.

Заощадження. Під заощадженням (S) розуміється та частина доходу, яка не споживається, тобто заощадження означає скорочення споживання. Економічне значення полягає в його відношенні до інвестицій. Заощадження складають основу для інвестицій. Під схильністю до заощадження розуміється один з психологічних чинників, що означає бажання зберігати. Середня схильність до заощадження (APS) виражається як відношення частини національного доходу, що зберігається, до всього доходу,

тобто:

$$APS = S/Y, \quad (1.8)$$

де S – заощадження;

Y – дохід.

Гранична схильність до заощадження (MPS) є аналогічно MPC відношення зміни в заощадженнях до зміни в доході.

$$MPS = \text{Зміна в заощадженні} / \text{Зміна в доході.}$$

Легко відмітити, що якщо:

$$C + S = Y \quad (1.9)$$

(тобто сукупний дохід розпадається на споживання і заощадження), то зміни в споживанні + зміни в заощадженнях = змінам в національному доході.

Тоді сума граничної схильності до споживання і граничної схильності до заощадження дорівнює:

$$MPC + MPS = 1. \quad (1.10)$$

Звідси:

$$MPC = 1 - MPS \quad (1.11)$$

$$MPS = 1 - MPC. \quad (1.12)$$

Взаємозв'язок двох показників дозволив американському економістові Самуельсону сказати, що гранична схильність до споживання і гранична схильність до заощадження це сіамські близнята.

Мультиплікатор Кейнса це число, що показує, в скільки разів сумарний приріст доходу перевищує приріст інвестиційних витрат. Мультиплікатор рівний зворотній величині MPS граничної схильності до заощаджень, тобто:

$$\mu = 1 / MPS, \quad (1.13)$$

де μ – мультиплікатор.

Все, що необхідне для обчислення мультиплікатора, - це величина MPS. Оскільки:

$$MPC + MPS = 1, \quad (1.14)$$

$$MPS = 1 - MPC \quad (1.15)$$

відповідно, формулу мультиплікатора можна записати таким чином:

$$\mu = 1 / 1 - MPC \quad (1.16)$$

Значення мультиплікатора полягає в наступному: відносно невелика зміна в інвестиційних планах підприємців або планів заощаджень домогосподарств може викликати набагато більші зміни в рівноважному рівні доходу. Мультиплікатор розкриває коливання підприємницької діяльності, викликані змінами у витратах. Відмітимо, що чим більше MPC (менше MPS), тим більше буде мультиплікатор.

Завдання 1

Обчислите, як збільшення державних закупівель на 1 грн. Змінить бюджетний надлишок при ставці прибуткового податку в 30% і граничній схильності до споживання 0,9.

Завдання 2

ВНП країни x складає 400 млрд. дол. Гранична схильність до споживання – 0,8. Якщо уряд країни поставив завдання досягти ВНП на рівні 800 млрд. дол., то які повинні бути інвестиції?

Завдання 3

Економіка країни характеризується наступними даними:

- фактичний дохід – 4000 тис. грн.
- гранична схильність до споживання – 0,8
- рівноважний дохід – 4200 тис. грн.

Знайти:

А) Як повинні змінюватися урядові витрати (за інших рівних умов) для того, щоб економіка досягла рівноважного стану?

Б) Як повинна змінюватися величина податкових надходжень (за інших рівних умов) для того, щоб економіка досягла рівноважного стану?

Завдання 4

Для Кейнсіанської моделі , що включає державний сектор, роблять наступні пропозиції:

$$C \text{ (споживання)} = 200 + 0,7 \times YD$$

$$(0,7 \times YD) - C = C_a + APC \times YD, \text{ де}$$

C_a – автономне споживання

APC – максимальна схильність до споживання

YD – доходи після сплати податків (дохід, що розташовується)

$$Y \text{ (інвестиції)} = 200$$

$$G \text{ (державні закупівлі)} = 200$$

$$TR \text{ (трансфертні платежі)} = 70$$

$$T \text{ (ставка оподаткування)} = 0,5$$

Визначити:

1. Яка величина мультиплікатора?
2. Чому рівний об'єм рівноважного виробництва?
3. Яка величина бюджетного надлишку?
4. Який був би бюджетний надлишок, якби державні закупівлі зросли до 300?
5. Який був би бюджетний надлишок, якби податкова ставка збільшилася до 0,7?

Література: [3,6].

Практичне заняття №3

Регулювання трудових ресурсів та зайнятості

Методичні поради до виконання завдання.

Відповідно до закону А. Оукена, кожен відсоток перевищення фактичного рівня безробіття над природним викликає зменшення річного об'єму ВВП на 2,5 %. Цей закон виражає математичну залежність між рівнем безробіття і відставанням в зростанні ВВП.

Закон Оукена складається з двох частин:

1. Чисельність робочої сили щороку росте, а її використання стає продуктивнішим, тому 2,7 % щорічного приросту реального ВВП необхідні для створення нових робочих місць, здатних утримувати безробіття на колишньому рівні.

2. Більш швидше зростання ВВП скорочує безробіття,

тобто на кожних 2 % зростання ВВП понад 2,7 % у рік доводиться 1 % зниження безробіття.

Завдання 1

Номінальний ВВП складає 850 млрд. грн, природний рівень безробіття складає 6 %, фактичний рівень безробіття складає 9 %. Який об'єм продукції у вартісному виразі недовироблено в країні?

Завдання 2

Рівень безробіття в країні складає 8 %. Завдання уряду понизити безробіття 6 %. Яким повинне бути економічне зростання, щоб добитися цього?

Завдання 3

90 млн. чоловік мають роботу, 10 млн. чіл. – безробітні:

А) розрахуйте рівень безробіття;

Б) Місяць опісля, з 90 млн. чіл., що мають роботу було звільнено 0,5 млн. чіл., 1 млн. чіл. з числа офіційних зареєстрованих безробітних, припинили пошуки роботи. Визначите, які тепер:

- чисельність зайнятих;
- кількість безробітних;
- рівень безробіття

Література: [1,2,5,4,7].

Практичне заняття № 4

Регулювання основних показників функціонування зовнішньоекономічної системи країни

Методичні поради до виконання завдання

Основними показниками, використовуваними для визначення ступеня залежності економіки, є експортна, імпортна і зовнішньоторговельна квоти.

Експортна квота – кількісний показник, що відображає рівень експорту країни в цілому і в окремих галузях того або іншого виду продукції. Експортна квота розраховується по формулі:

$$K_E = E / \text{ВВП} * 100\%, \quad (1.17)$$

де E – вартість експорту;

ВВП – вартість валового внутрішнього продукту.

Імпортна квота – кількісний показник, що відображає рівень імпорту країни в цілому і в окремих галузях того або іншого виду продукції. Експортна квота розраховується по формулі:

$$K_I = I / \text{ВВП} * 100\%, \quad (1.18)$$

де I – вартість імпорту;

ВВП – вартість валового внутрішнього продукту.

Зовнішньоторговельна квота – позначається співвідношенням сукупної вартості експорту і імпорту, діленим на два, до вартості ВВП, у відсотках.

$$K_{ЗТ} = (E + I) / \text{ВВП} * 100\%, \quad (1.19)$$

Показники, що характеризують структуру зовнішньоекономічних зв'язків, – це товарна, географічна і індустріальна структури зовнішньоекономічних відносин.

Під товарною структурою розуміють показники розподілу експорту і імпорту по основних товарних позиціях. Даний показник дозволяє визначити ступінь розвитку економіки країни. Так, якщо в товарному експорті країни домінує готова продукція, то функціонування економічної системи вважається ефективним, або країна знаходиться на шляху інтенсивного розвитку. Якщо ж переважають сировина або напівфабрикати, то фактично країна йде екстенсивним шляхом розвитку, тобто живе за рахунок майбутніх поколінь, використовую природні копалини (надра)

Завдання 1

Величина чистих приватних внутрішніх інвестицій складає 3750 млн. ден. ед.. Об'єм спожитого капіталу – 2010 млн. ден. ед.. Особисті споживчі витрати населення складають 9392 млн. ден. ед.. Державні закупівлі товарів і послуг – 8120 млн. ден. ед.. Сальдо зовнішньоекономічного балансу рівне 2528 млн. ден. ед.. Величина імпорту складає 1237 млн. ден. ед.. Необхідно визначити експортну, імпортну і зовнішньоторговельну квоти.

Завдання 2

У таблиці 1.3 приведені дані товарної структури зовнішньої торгівлі України в 2010 р. (млн. грн.). Вам необхідно заповнити пропущені значення частин в загальному об'ємі, проаналізувати отримані результати і зробити висновки.

Таблиця 1.3 – Товарна структура зовнішньої торгівлі України в 2010 р.

Показники	Значення показників			
	Всього, млн. грн.	Частина в загальному об'ємі %	Всього млн. грн.	Частина в загальному об'ємі %
Всього	17957,1	100,0	16976,8	100,0
По групах товарів:				
Живі тварина, продукти тваринного походження	379,7		142,1	
Продукти рослинного походження	1120,7		220,4	
Жири і масла рослинного і тваринного походження	342,2		110,7	
Готові харчові продукти	546,4		640,6	
Мінеральні продукти	2244,9		7047,3	
Продукція хімічною і пов'язаних з нею галузей промисловості	1397,0		1375,0	
Полімерні матеріали, пластмаси, каучук	262,7		736,2	
Шкіряна, хутряна сировина і вироби з них	159,1		58,6	
Деревина і вироби з деревини	289,7		85,0	
Целюлозні матеріали	278,6		682,0	
Текстиль і вироби з текстилю	654,6		673,0	
Взуття, головні убори, парасольки	76,0		53,6	
Виробу з каменя, гіпсу, цементу, кераміки, скла	147,3		202,4	
Недорогоцінні метали і вироби з них	7125,6		810,9	
Механічне устаткування; машини і механізми,	1758,6		2502,0	

електроустаткування і їх частини, пристрої для записування або відновлення зображення звуку				
Транспортні засоби і дорожнє устаткування	689,3		1021,5	
Фото або кінематографія, медикохірургічні апарати, годинник, музичні інструменти	182,9		267,2	
Різні промислові товари	96,6		135,9	
Витвори мистецтва	0,1		0,5	
Тварини придбані в портах	6,5		93,2	
разное	198,6		118,7	

Література: [1,4,7].

Практичне заняття № 5 Регулювання підприємницької діяльності

Завдання 1

Розрахуйте суму прибуткового податку з доходів 130грн., 210грн., 550грн. і 1300грн. і податкову ставку, користуючись даними таблиці 1.4

Таблиця 1.4 – Початкові дані

Місячний сукупний, оподатковуваний податком дохід (грн.)	Ставки і розміри податку
17-85	10 % від суми, більшої 17грн.
85-170	6,8 грн+15 % від суми, більшої 85грн.
170-1020	19,55грн.+20 % від суми, більшої 170грн.
1020-1700	191,25грн.+30 % від суми, більшої 1020грн.

Завдання 2

Припустимо, що національне виробництво включає два товари: X – споживчий товар, і Y – інвестиційний товар. У поточному році було вироблено 200 одиниць товару X за ціною 150

грн. за одиницю товару, і 10 одиниць товару Y за ціною 250 грн. за одиницю товару. До кінця поточного року, 6 використуваних одиниць інвестиційного товару повинні бути замінені новими.

Необхідно розрахувати:

- А) Валовий національний продукт;
- Б) Чистий національний продукт;
- В) Об'єм споживання і об'єм валових інвестицій;
- Г) Об'єм чистих інвестицій.

Література: [1,6].

ОСНОВНА ТА ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гайгер, Лингвуд Т. Макроэкономическая теория и переходная экономика: Пер с англ. -М.: "ИНФРА-М", 1996. - 560 с,
2. Долан Э. Дж. И др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика/ Пер. с англ. В. Лукашевича и др.; Под общ. ред. В. Лукашевича. - Л., 1999. - 448 с.
3. Макконнелл К. Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы, политика: В 2 т.: Пер. с англ. - М.: Республика, 2002.
4. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. С.В.Мочерного. -Тернопіль: АТ "Тарнекс", 1999.
5. Основы экономической теории. Учеб, Пособие / Под ред. Камаева В, Д. - М.: Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2001г., - 284 с., ил.
6. Солодовников А.С., Бабайцев В.А., Браилов А.В. Математика в экономике: Учебник; В 3-х ч. Ч. 1 -М: Финансы и статистика, 1998, -224с
7. Ходов Л.Г Основы государственной экономической политики: Учебник. -М.: Издательство БЕК, 1997,-332с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ ТА ЗАВДАННЯ

до практичних занять
та самостійної роботи студентів
з дисципліни «Державне регулювання економіки»
для студентів напряму підготовки
6.030503 – «Міжнародна економіка»

Укладач: ЛОКОТЕЦЬКА Оксана Володимирівна

Відповідальний за випуск: *Бабич Д.В.*

Авторська редакція

План 2012, поз. .
Підписано до друку . Формат 60x84 1/16. Папір газетний.
Гарнітура Times New Roman Суг. Віддруковано на різнографі.
Умовн .друк. арк. . Обл.-вид. арк. .
Зам. № . Тираж прим. Ціна договірна.

**Видавництво
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету**

**Видавництво ХНАДУ, 61200, Харків-МСП, вул. Петровського, 25
Тел./факс: (057) 700-38-72; 707-37-03, e-mail: roi@khadi.Kharov.ua**

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції, серія ДК № 897 від 17.04.2002 р.